

PRZECIWIĆ SIĘ (299) *vb impf*

się (239), się (60).

e jasne.

inf przeciwic się (92). ◇ *praes 1 sg* przeciwic się (8). ◇ *2 sg* przeciwisz się (9). ◇ *3 sg* przeciwi się (72). ◇ *3 pl* przeciwią się (22). ◇ *praet 1 sg m* przeciwilem się (1). ◇ *3 sg m* przeciwil się (15). [*f* przeciwiła się.] *n* przeciwiło się (3). ◇ *2 pl m pers -ście* się przeciwiłi (1). ◇ *3 pl m pers* przeciwiłi się (7). *subst* przeciwiły się (1). ◇ *plusq 3 sg m* był się przeciwil (1). ◇ *fut 1 sg m* będę się przeciwil (1). ◇ *2 sg m* będziesz się przeciwil (2). *f* będziesz się przeciwiła (1). ◇ *3 sg m* będzie się przeciwil (1) *RejPos*, przeciwic się będzie (1) *GrabPospR*. *n* będzie się przeciwic (1). ◇ *3 pl m pers* będą się przeciwic (1). ◇ *imp 2 sg* przeciw się (31); -w (10), -w (9), -(w) (12); -w *March*¹, *BierEz*, *Mącz* (2), *KochFr*, *KochPieś*; -w *RejWiz* (2), *RejZwierz* (2), *RejZwierz* (2), *Strum*; -w : -w *PaprPan* (4:2). ◇ *1 pl* przeciwny się (2). ◇ *2 pl* przeciwcie się (2). ◇ *con 1 sg m* przeciwilbych się (1). ◇ *2 sg m* byś się przeciwil (2). ◇ *3 sg m* by się przeciwil (5). *n* by się przeciwiło (2). ◇ *1 pl m pers* byśmy się przeciwiłi (2). ◇ *3 pl m pers* by się przeciwiłi (4). ◇ *part praes act* przeciwiąc się (8).

Sł stp notuje, *Cn s.v.* przeciwiám się, *Linde XVII – XVIII w.*

1. Występować przeciw komuś lub czemuś, przeciwstawiać się, stawiać opór; nie zgadzać się na coś lub z kimś; *resistere HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *adversari Vulg*, *Modrz*, *Calep*, *JanStat*; *contraire PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*; *repugnare HistAl*, *Mącz*, *Modrz*; *obviare*, *restare HistAl*, *Cn*; *obsistere*, *pugnare Mącz*, *Modrz*; *opponere*, *tendere Mącz*, *Cn*; *contradicere Modrz*, *Cn*; *contravenire JanStat*, *Cn*; *vexare se Vulg*; *confligere*, *deprecari*, *detrahere*, *dicere adversus*, *ferre res adversas*, *impugnare*, *offirmare*, *obstare*, *respondere Mącz*; *contrarium esse Modrz*; *obstrepere*, *reluctari*, *reniti Calep*; *impedire JanStat*; *admurmurare*, *decertare*, *contra aliquem facere*, *intercedere*, *refragari Cn* [*w tym: komu, czemu* (213)] (245) : Woł który fye przeciwi ma dwa rázy bit być/ iż by wyármnie powolniey oraczowi mogł idź. *March*¹ A3v, A3v [2 r.]; Ale gdy chcą iżbych ia pił/ Nie będę się im przeciwil. *BierEz* D2v; Dál tu nám zbawiciel przyklád/ abyłmy sie żarlotztwu przeciwiłi. *OpecŻyw* 37v, 72v, 100v; *PatKaz III* 95; *HistJóz* E4v; *FalZioł IV* 36d; Więtlzemu panu nie przeciw sie, od przyfięgi sie powłciągay. *BielŻyw* 19, 63, 124, 152; *March*³ V2v [2 r.]; *RejPs* 54v; *RejRozpr* B2v; Gdy kogo weźmą na żęby Więcz też nie żałować gęby Y ty moia pani miła Będziełzi sie przeciwiła A na takie plotki dbała Beż czału bis sie starzała *RejJóz* D, P6; Bo bog zadnego niezywy Kto mu sie na mnieny przeczywy. *RejKup* e8v, i4 [2 r.], k6, l2v, l6 (13); Iako Alexander przyiechał do Tebe miała/ ktore zburzył y z gruntu wykorzenił dla tego iż sie mu mocnie przeciwiłi. *HistAl* D3, E8, H3v, L4v; *KromRozm I* Hv, I, I3 [2 r.], I3v, K2v, K3, L; *KromRozm II* e3, p2v; *KromRozm III* F4v, Nv; Nędznik sie nie przeciwi/ gdy go kto zle fłowi *BielKom* B8; *GliczKsiąż* K8v; *LubPs* C2v, P6 *marg*; A kthoby fye przeciwil Pánom Ráycom y połpolitemu dobremu/ y fpráwiedliwołci/ tákiemu niechcę pomagác/ ále go poniżyć *GroicPorz* g2, l3v; *RejWiz* 131; *Leop Ios* 1/5, *Sap* 18/22, *Dan* 10/13; *OrzList* h; y ták sie zápala [*Job*]/ że sie zda iákoby sie chciał przeciwic Bogu. *BibRadz* I 273v, *4v, II 69d *marg*; *OrzRozm* Ev; Ktorem [*Żydom*] gdy sie Aaron y Hur przeciwiłi/ rozgniewał sie lud plwał Hurowi ná twarz. *BielKron* 34v; Ale Olimpius niechciał sie przeciwic/ ziednał sie s Papięzem/ gdzye tám rychło vmárł. *BielKron* 166, 89v, 94v, 97, 108, 136 (14); *Cedere fortunae*, Nie przećywić sie fortunie. *Mącz* 43b;

Cum valentiore pugnare, s możniefzým walczyć/ możniefzemu fie przeciwić. *Mącz* 474b, 44c, 86b, 121d, 228c [2 r.], 243c (19); *SienLek* 14; *GórnDworz* P3, Eev, Ee7; Przykład że przyźrzeniu Bożemu żadny fie przeciwić niemoże. *HistRzym* 133, 93, 105v, 117, 134v; *RejPos* 25v, 49v, 188, 333v; Toż też ciało/ Páńfikim obietnicom podczas niewierząc/ mnima żeby moc nieprzyiácielfka ták wielka byłá/ iż nietufzy łobie/ áby ym [*nieprzyaciódom, tj. pokusom*] przeciwić się y wytrwác ie miáło. *KuczbKat* 280; *RejZwierc* 178v; *BudBib* 3.Esdr 1/27, *Bar* 6/55; *PapPan* Ee2v; Bo prawdá/ ktokolwiek iá mowi/ z Duchá świętego pochodzi/ ták iż Duchowi świętemu przeciwiá się wśzytcy/ ktorzi się prawdzie poznáney przeciwiá. *ModrzBaz* 28v; Bo poddánemu niegodzi się przeciwić Pánu/ áni go pozwác do Prává. *ModrzBaz* 32, 49v [2 r.], 56v, 63, 108; *KochPs* 53, 146; *StryjKron* 762; *KochFr* 134; ázás tego Pálterzá zwierzchności/ dla rozerwánia iedności záfwe się przeciwiłi Heretycy *ReszList* 185; Prózno fye ma przeciwić człowiek Pánkiéy woli/ Lepiéy fkrómnie wycierpiéc/ chocia w fercu boli. *KochTarn* 75; *ArtKanc* C18, N3v, O; *ActReg* 67; *Calep* 29a, [734]a, 909a, 911a; ileby fie téy wftáwie przeciwić wázył [*Żyd noszeniu żółtej czapki*]/ winy złoty záplácíć będzie powinien *SarnStat* 263; á niech Podftárości tám zrodzoné ośiádlé w fwym Powiećie máią. Co iefliby ktorzy z nich zániedbáli vczynić/ álbo fie temu przeciwić chćieli: tedy [...] *SarnStat* 1042, 193, 194, 989, 1103, 1112, 1115; *GrabPospR* N3v; Nie plácź Márku nád ciálem martwym fyná fwego/ Ani fie przeciw woli Oycá Niebieskiego. *CzahTr* L3v; *KlonWor* 70; [A Kamma [*która połknęła truciznę*], poki nie wiedziála o ześciu Synorygowym, przeciwiła sie czas niemáły truciźnie, potym jako jej o śmierci jego powiedziano, umarła z czystą myślą. *PlutMKoch* 515].

przeciwić się przeciw(ko) czemu (5): *ComCrac* 22; Tribunus plebis, [...] is magistratus Romae sacrosanctus erat, Przeciw wrzędowi temu żaden nie śmiál wśczypliwego słowá rzec/ álbo fie w naymniefzey rzeczy przeciwić. *Mącz* 463d, 354d, 444a; *GórnDworz* Ff4.

przeciwić się czym (6): Tám máią być wśzyfcy iego krewni/ przywołánim przypozwáni/ áby ftánęli ku obronie śieroty/ iefliby fye onemu wwiázaniu czym przeciwić mogli. *GroicPorz* p3; ktorym [*złym ludziom*] fie niepodobác/ á mnímániu ich ábo ráczey obłędliwości/ y słowy y vczynkami przeciwić fie/ nic infzego ieft/ iedno zá fkuteczńá sławá iść. *ModrzBaz* 62v; Przeto wiele ná tem Rzeczypośpolitey należy/ áby byli niektorzi [...]/ coby fie około Pánow niebáwili/ á przeto fie też żądzam ich/ słowy y pińaniem przeciwić/ á wolnym ludziom [...] rofkázowác śmieli. *ModrzBaz* 130; *Calep* [718]a; *SarnStat* 381, 383.

przeciwić się w czym (16): *OpecŻyw* 100v; [*bracia do Józefa*] A což my nałz miły panie z łobą począc mamy Iedno na wźzem twoiey łaski nad łobą czekamy A czo my fie niebozátka mamy w czym przeciwić Ty nas mozełz y potracić mozełz y ożywić *RejJóz* O6; *KromRozm I* E4; *Leop Iob* 30/21; Drugi fyn Wacłławow imieniem Przemył/ ktoremu był oćiec fpuścił koronę/ przeciwił fie oycu w wielu rzeczách *BielKron* 325v; ktory [*Michał Gliński*] krolowi w vcho częłthokroć fzeptał ná nie [*wojewodów i starostów*] powiádáiąc/ iż fie krolowi w káżdey rzeczy przeciwiłi/ á iego rofkázania nie przyimowali. *BielKron* 401v, 316, 429; *Mącz* 463d; Ian zásię Biskup Antyocheńki/ onych czáfów człowiek zacny/ y vczony/ przeciwił fie w tym Cyrillufowi/ gániąc iego płochy połtępek *NiemObr* 136; *WisznTr* 31. Cf »ni w czym się nie przeciwić«, »we wśzytkim się przeciwić«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: temu (2); iżby (1), zaimek względny (1)] (2): A temu łie nie przeciw iżby zwrociło dziecię *FalZioł* V 42v; Cur impugnas ea quae manifeste vera sunt, Czemu łie temu przeciwiłz co yáwna prawdá yełt. *Mącz* 330b.

W połączeniach szeregowych (7): Blogoflawieniłcie gdyż by zlorzeczyli wám ludzie/ a przeciwiłi łie wám/ a mowili włsytko złé przeciwko wám łgätz/ dlá mnie *OpecŻyw* 42; *KromRozm I D*; SEdechiałz [...] krolował lat XI. Ale iż był złościwy/ pyłzny/ bálwochwálcá/ Nábchodnozorowi łie przeciwił/ przyięgę złamał/ y dáni nie dał. Przeto Nábchodnozor krol Bábilońki/ przyiechawłzy z wołkiem obległ Ieruzálem *BielKron* 91; *Mącz* 128d; *RejPos* 25v; będziemy z pilnością prołić/ áby naiwyszy Bifkup Pan náłz [...] y winę y karánié/ pod którę łie poddáiemy/ áby przyłóżył ná tego/ któręby ninieyłzé ziednoczenié y łprzymiérzenié zgwałcił/ przełtępował/ álbo iemu łie przeciwił *SarnStat* 1105; *SkarKazSej* 675a.

W przeciwstawieniach: »przeciwić się ... łaskę dawać (2), poddawać się (2), dosyć czynić a pełnić [co], być posłusznym, przyzwolić, słuchać« (8): *ComCrac* 22; Abowim Bog chce myeć to połlułseńłtwo/ ábyłmy łye nyerządnył żądzm przeciwiłi. A ktorzy łye nyeprečiwyá/ ále im łye poddawáyá przeciw przykazányu bożemu/ [...] cí łá nyelpráwyedliwi *KromRozm I Hv*; Bog łie pyłznym przeciwi/ á pokornym łáłkę dawa. *Leop Iac* 4/6 [*idem*] 1.*Petr* 5/5; Cedere legibus, Nie przeciwić łie/ ále być posłusznym włtáwam. *Mącz* 43b; My tu tedy theraz przywodzić będziem łobie ná pámięć tylko ty ktore nas vczą iáko ma być znan ten Bog náłz/ im łie nie przeciwył/ ále rádniey tego łłuchaymy/ [...] czo nam Pan Bog dzifia wżyczy *SarnUzn* C5; ále gdy niemiał czymby zápláćić [*Eustachiusz właścicielowi okrętu*]/ kazał mu żonę wżiáć w zapłáćie chcąc iá mieć łobie. Włlyłzawłzy to Eufłachiulz żadnym obyczáiem niechciáł ktemu przyzwolić. A gdy łie temu przeciwił/ tedy pan okrętu kináł ná przewozniki łwe áby go w morze wrzucili *HistRzym* 128v; Poddawayćielz łię tedy Bogu/ á przeciwcie łię dyabłu *WujNT Iac* 4/7.

W porównaniach (4): Ale yáko Iánnes y Iámbres Moizełłowi łye przeciwiłi/ ták y cí prawdzye łye przeciwyá/ ludzye łkázonego wmyłłu *KromRozm I B4*; *BibRadz* II 138b *marg*; síłá ielł [*białychłóów*] kámiennego łercá/ ktore zá łtátecznołciá łpodziwná/ gwałtowniey łie miłółci przeciwiá/ nił ktora w morzu łkálá nawáłnym wełnąm. *GórnDworz* Bb5v.

W charakterystycznych połączeniach: przeciwić się błaznowi (błaznicy) (3), błędom (2), Bogu (7), bożemu zrządzeniu, bratu, chęci, człowieku(-owi) (bogatemu, złemu) (4), dekretom, diabłu (2), Duchowi Świętemu, ewangelijej, fortunie (2), głosowi [Pana], groźbam, kapłanowi, karaniu, kościołowi, krolowi (4), lubołciom, majestatowi [czyjemu], mężowi, miłółci (2), młodym, mniłmani, mocy (2), mowie ludzkiej, moźniejszemu, namiętnołciám, narodowi, nieprzyacięłom, niewoli, niniejszemu pokojowi, odstępowi, ojcu, ołtarzowi, paniętom, panom rajcom, panu (2), Panu (Bogu) (4), Pismu Świętemu (2), plotkam, pospolitemu dobru, postanowieniu (bożemu) (2), postępieniu człowieka, postępkom, powiełci twej, prawdzie (4), prawdziwej nauce ewangelijej, prawdziwym słowom [Pana], prawu, prokuratorowi, prołbam kołcióła bożego, przełóżonym, przeźrzeniu bożemu (2), pysznym (3), rozkazaniu, rzeczám wielu, słowu bożemu, spiknięciu nieprzyaciół, sprawám (2), starym, swej wolej (2), szczęłci inych ludzi, świętemu plemieniowi [tj. Jezusowi], trucinie, ustawám (3), więłszemu panu, władzy, wodzie nawalnej (2), wolej (bożej, krolowskiej, pańskej, świętej, Ojca Niebieskiego) (7), wwiązaniu, wzdanii, zachowaniu od

grzechu, zgodzie pokoju, ziemiom krolestwa polskiego, zlej požądliwości krolow, zrządzeniu bożemu, zwierzchności, żarłóctwu, żądzam (2); przeciwic się przeciw radzie, przeciwko statutowi, przeciw urzędowi; przeciwic się w (każdej, najmniejszej) rzeczy (2), w wielu rzeczach (2); przeciwic się barzo, częstokroć, gwałtowniej, ktorymkolwiek sposobem, mocnie, namniej (3), tym więcej, ustawicznie, wielce, z wszytką mocą, zawsze.

Zwroty: »jawnie się przeciwic« (2): Nie lepiejże łotrowi czym nie innym żywić/ Niżli nie Páńfkiej woley ták iáwnie przeciwic. *RejWiz* 162v; *RejZwierc* 259v.

»nic się nie przeciwic« (1): Bo gdy vciekał [Dawid] przed Abfálonem łynem łwym/ tedy Semei łtárzec ieden wołał zá nim złorzeczác iemu/ y kamieñmi mieczác zá nim. A wízakoż Dawid ná on czás nic nie nie przeciwic temu *LubPs* B5v.

»ni w czym (a. w niczym) się nie przeciwic« (3): Lepiej ci nie panu Bogu ni w czym nie przeciwic *RejJóz* N6; *BielKron* 13; *Obsequi alicui in omnibus, w niczim nie nie przeciwic. Mącz* 385d.

»na, we wszytkim (a. wszem) się przeciwic« (3:2): ktorzy duchem bożym bywáyą łprawowani/ ci fá łynowye boży. Nye mnyeyci [zwolennicy *Lutra*] łye y łlowu bożemu álbo piłmu łwyętemu [...] yákmirz we włlyłtkim przeciwyą. *KromRozm I* F4v; A ktoby nie tym plotkam ná włzytkim przeciwicł/ Wierzę żeby żadnego łwiát długo nie żywił. *RejWiz* 39v; *RejZwierc* 103v; *BielKron* 467; *RejZwierc* 269v.

Szeregi: »być na przeszkodzie a przeciwic się« (1): A ták się záładzmy ná łprawiedliwego/ bo iest nam ná przelzkodzie/ á przeciwic się łprawam náłzym [*inutilis nobis est, et contrarius est*] *BudBib Sap* 2/12.

»przeciwic się a prze i wspor czynic« (1): A przeciwko takovem zapisom, oboviáfkám, załtavám, ivz zadne mieysce niebędzie zadnemv człovieku ani procuratorovi nie przeczivicz, a prze y wsporu przeciwko yemv nieczynicz, yedno temv dofycz czynicz ato pelnicz vedlie zapisv *ComCrac* 22.

»przeciwic się, dáć odpor« (1): Gdyby dzisich lat tego Rotmiátrzá [*Osowskiego*] poználi/ Imięby mu łnadź dáli Koklelá onego/ Ktory trzymał nawáłność ludu niemáłego/ Ná łobie/ nie nowinác też to Ófowłkiemu/ Przeciwic nie dáć odpor w Ruśi ták wielkiemu. *PaprPan* F3v.

»przeciwic się albo mowic przeciwko [czemu]« (1): Reus de vi, Obzáłowány że nie przeciwicł álbo mówił przeciwko temu łtátutowi. *Mącz* 354d.

»przeciwic się i przesładowác« (1): Abowiem wiele łkázil ábo wywrocił náuki Apostolłkiej [*Kościół Rzymski*]/ wiele odiáł/ á przydáł też wiele/ wielu rzeczám nie też przeciwic y przesładuie. *RejPosWstaw* [143⁴].

»zastawic (a. zastawowác) się, (i, a) przeciwic się« [*szyk 2:1*] (3): In malam contra sceleratissimam conspirationem hostium conflagamus, Záłtavmy á mocnie nie przeciwy łotrowskiemu nieprzyaciól náłzych łpiknieniu. *Mącz* 409a; Náđ to/ iż ten łtan zá czáfu ludzi łtárodawnych/ częstokroć nie przeciwicł y mocnie záłtavowál [*quod veteres saepe restitisse*]/ zlej požądliwości Krolow/ y tych ktorzi Rzeczyłpolite rzádzá/ okázuią to Hiftorye onych czáłow. *ModrzBaz* 130; *Calep* 917b.

»przeciwic się ani nie zezwalać« (1): czemu [*oddzieleniu ziemi podlaskiej*] nie przeciwicły áni ná to nie zezwalały łtany Koronné *SarnStat* 1037.

*W przen (2) : RejKup e7v; IEfli právem zwyciężony byłby ták mocny/ żeby przez Stároftę iego vpór nie mógl bydz powciągnion/ y chciałby fie rámięniowi Królewskiemu przeciwić: tedy zarázem ma bydz pozwán przez vrząd oné⁸⁰ Stároftwá *SarnStat* 832.*

Przen (11) : BielKom A2; A zówždy fie słuźnemu [postępowaniu] thá krewkość przeciwi/ Tuczy zówždy włzeteczność/ á cnoty nie żywi. RejWiz 101; Drugie dwa pieniądza tráciemy ná żonę náfzę/ ktore iest ciáło náfze nanędznieyfze/ ktore fie zówždy przeciwi dufzy. HistRzym 51v, 66; RejZwierc 122; Iákaż ma byc ofiárá z ciálá náfzego Pánu Bogu? iedno gdy ie dla niego trudzim poftem y iná pracą w słuźbie iego/ zábijáiąc chęci náfze w nim/ ktore fię przeciwiá woley iego. SkarKaz 121b.

a) Nie poddawać się siłom natury (4) : Owaćiem fie czás przygodził/ Iż nagły wicher vderzył: Orzech z korzenia wywrocił/ Gdy fie mu bárzo przeciwił. *BierEz* K; Ale też y zielony Krzemień bárzo fie ogniewi przeciwi. *FalZioł* IV 58b; ciepło przyrodzone iest rzecz bárzo siłna, á tak na materiá kthora fie iemu przeciwi barziej fie fili *GlabGad* H3v; *GórnDworz* Ff4v.

b) Z przeczeniem: zakazywać [aby] (1) : Wfzakoż gdy bez fortelow żadnych práwo/ ábo potrzebá gwałtowna nakáze/ nieprzeciwi fię zakon Boży/ áby ten kto ináczey prawdy fwey pokázác nie móže/ ná świádectwo oney wziáł świádká lámego Bogá *PowodPr* 47.

a. Leczyć lub zapobiegać dolegliwościom lub zagrożeniom zdrowia (26) : Też woda w ktorey by wrzáło korzenie Czelidoniowe/ [...] wyfułza krofty złe w vfciech y goij/ á nawięczy bolączcze kancer bárzo fie przeciwi. *FalZioł* I 30c; Czitrullus iesth trudnieifzi ku sftawieniu/ á czini zimnice bárzo długe/ ktorego złości przeciwi fie hanyfz zagrzewaiącz żoładek. *FalZioł* I 31d; Też fok iego [*chebdu*] przeciwi fie vkąźzeniu iadowitech zwierząt y krew s fiadłá albo mleko w pierfiach s fiadłe rozmiękcza gdy tim fokiem namażefz miefcze kielko razow. *FalZioł* I 47b; Też lifcie Iefionowe przeciwi fie iadowi/ to iesth gdy fok wyciñniefz z lifcia iefionowego/ á thego fie fok z winem napijefz, iad s ciála wypádfa *FalZioł* I 53c; A kiedy proch goryczki będzie dany s fokiem miętki/ przeciwi fie iadowitych robakow vkąźzeniu. *FalZioł* I 58d; Też nafienie domowego ořtu czo złoty zaważy z winem pithe/ przeciwi fie iadu wfzelkiemu á nie dopuřcza řzkodzić człowieku řtrutemu, y żoładkhowi pomaga nafienie iego. *FalZioł* I 148b; Theż bielmo z oka řciera/ boleřci zębów vřmierza y iadom fie przeciwi y wypádfa gdy fie iey kto napije *FalZioł* II 6d; VLořkiego kopru wodka zácmmienie oczu wyiáfnia/ y theż ludziem opuchłym y tym ktorymby pamieć zginęła: pomaga, Theż fie iadom rozmagitim przeciwi/ Też bolenie w krzyřoch vlecza y z miechierza rzezanie wypádfa. *FalZioł* II 13b; [*chryzolit*] Kiedy bywa w złoto w prawiony/ tedy przeciwi fie řtrachom nocnym/ dawa mądrořć y czelć/ řzaleńřtwo odpádfa. *FalZioł* IV 51b, I 21b, 35c, 49c, 63d, 91c (23); Iestliże on chori zwykl był za zdrowia takim pokarmum [*niezdrowym*] tedy one pomagaią z niemoci, á to iż ona natura zemglona pořila fie onymi pokarmy zwykłymi, á tak fie niemoci przeciwi *GlabGad* K7v; *RejKup* q5v; *SienLek* 85.

W charakterystycznych połączeniach; przeciwić się bolączcze kancer, chorobie świętego Walantego, jadowi (jadam) (11), kolerze, niemocy (3), strachom nocnym, trucynam, ukąszeniu jadowitych robakow (zwierząt, niedźwiadkowemu) (3), wilkościam flegmistym, złości [czego], zwyczajowi [kaszlu]; przeciwić się bárzo.

2. *Nie zwracać uwagi, nie brać pod uwagę; nie przejmować się, lekceważyć* [zawsze z przeczeniem; w tym: w imp (18)] (19): Nieprzeciw się niechay pleczcie Bo czos kolwiek na tym świeczie. Tu człowiek może wzdry sprawy Tym się ma na rychley sławyc. *RejKup* i5v; Nie przeciw się chociaż [u wojewody wileńskiego] glanc/ z wirzchu Gągátkowy/ Ale iedno kęs dożrzy/ tam głębyey do głowy. Znaydziez Rubinowy bláfk/ Szmáragdowá cnotę *RejZwierz* 90v; (nagł) Prokop Korzeniewki. (-) Nie przeciw się ná twarzy chociaż tak ieft brudny/ Ale mi wierz tam naydzyełz ten poštěpek cudny/ Iáki záwzse on Sokus Troiáńłki miał w łobie *PaprPan* Q2v, D3v, X.

przeciwić się komu, czemu (9): *RejPs* 60v; Nieprzeciwy się tey blazniczy [tj. Sumieniu, żonie Kupca] Bowiem tak czynily wlytczy. *RejKup* i6v, L, 14v; A nie przeciw się świátu/ tey mizerney gnidzye/ Weżrzy iedno do niebá/ vżrzyłz oczci idzye. *RejWiz* 176, 193; Iesłizećby przyłzedł iáki Pagorek/ tedy łye ty pagorkowi nie przeciw/ á wlytško kráiem idż około pagorká. *Strum* I3. Cf *Fraza*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [iż, że] (4): Nie przeciw się iż słowá/ iáko piorun trzałkał [Marcin Zborowski]/ Ale rozum łnadż ieszcze/ w powiciu go záłtał. *RejZwierz* 51; Z dawná ci [Wañkowie a Chodorowscy] w sławie dobrej iáko w wodzye brodzá/ Nie przeciw się iż to tak pokorniuchno chodzá/ Ale krolá Adráłtá káždy z nich celuie *PaprPan* D3v, Tv, V4.

W przeciwstawieniu: »ufanie kłásć ... nie przeciwić się« (1): Abowiem błogosłáwiony to człek który vpełne vffánie kładzie wpánu bogu łwoiem á nie przeciwi się tem którzy się kocháią w omylnych mocach łwoich *RejPs* 60v.

Fraza: »nic się nie przeciw« [w tym: czemu (2)] (3): Pószaleć byłmy mułieli Bychmy wlytško baczyć mieli Czo ludzie na świecie ładzą [...] Nicz się ty pani nie przeciw Pokis młoda świata zázyw *RejJóz* D; A tak nic się ty nie przeciw tey obłudney obłudzie tey nędzney fortunie/ á cięgni się zá oycem łwym niebiełkim *RejZwierc* 178v, 24v.

3. *Konkurować, współzawodniczyć, chcieć dorównać komus lub czemuś* [w tym: komu, czemu (10)] (12): Bárán chodząc przed owcámi/ Potrzałá częśćto rogámi: Iż bárzo czoło twárde miał/ Wlytški ine łwaki zbijał, A gdy táko vporny był/ Zadny mu się nie przeciwił: Tym zwycięłstwem táko łpyłzniał/ Bykowi się przeciwić śmiał. *BierEz* R4; Rad záwždy omiń mocnego/ Nie przeciw się síle iego *BierEz* R4v, G2; Pirwly [syn Chama] Hus/ od ktorego idá Murzynowie y Niemrot álbo Sátarnus/ który Bogu się przeciwiąc wieżę łtáwił Babel. *BielKron* 7, 445; PAttrże zálie mieyfckich żon/ [...] Słachciankam się przeciwiá/ płtrzá się też by Srocżki *BielSat* D2v [idem *BielRozm*]; Miła/ [...] Szukay iáko chcełz nie naydziełz przyczyny [tj. pretekstu]/ Chybá żeć milfzy podobno kto iny. A ia co mam rzec? niechcę łye przeciwić *KochPieś* 16, 22; *BielRozm* 27.

przeciwić się w czym (1): Marsias, Ieden z Satyrów który się Bogu Apollinełowi w łpiewaniu/ piskániu y ynlych [!] mułikách przeciwić chciał *Mqcz* 210c; [A tak choway się łkromnie w tey mierze/ Nie przeciw się paniętom w vbierze. *WirzbGosp* A4v].

W charakterystycznych połączeniach: przeciwić się w inszych muzykach, w piskaniu, w śpiewaniu, w ubierze.

Zwrot: »pychą [= pysznie] przeciwić się« (1): O cółz tedy ieft inłzego Papielz/ gdy się pychą przeciwi Pánu Kryłtułowi? iedno on Antykryłt o którym nápiłáł Dániel y Páwel Święthy/ iż miał łiedzieć w kościele Bożym/ y podnośić się nád Bogá. *KrowObr* 34v.

4. *Stać w sprzeczności, być niezgodnym z czymś; adversari Vulg [czemu] (9)* : Wzywánye śwyętych też yełt zły zwyczaj/ Ancykryłtow/ który fye przeciwi przednyeyłsemu ártukułowi (rozumyey wyáry) á zácmya vznánye Kryłtułowe. *KromRozm I* H4v, I4v; zakon nie iełt dla śpráwiedliwego połthánowiony/ ále dla nieśpráwiedliwych/ [...] dla tych co cudzą czeładź [!] krádną/ dla kłamcow/ dla krzywoprzyśięzcow/ y iełli fie co ine⁸⁰ zdrowey náuce przeciwi/ która iełt według Ewángeliey chwały błogofłáwionego Bogá/ która mi iełt zwierzóná. *Leop 1.Tim 1/10*; ále ták powiedám/ iż tá cnotá mierność/ ma ten vrząd/ przywodzić rozumowi pod pośłuzeniłtwo to/ co fie w áffekciech poczciwości przeciwi. *GórnDworz Ff7; ModrzBaz 81; SkarJedn 177.*

przeciwić się w czym (2): Tákże w wyelu inych rzeczy/ piłmu śwyętemu Luteranowye fye przeciwyą *KromRozm I G*; Ano nic nie iełt przeciwnieyłzego mądrości/ iáko wielka subtelność/ która ácz we włyłtkich rzechách przeciwi fię prawdzie/ wólzakoż około práwá/ ták iełt nayłzkodliwłzą/ ták iełt iádem y trucizną. *GórnRozm Fv.*

Zwrot: »jawnie a jáśnie przeciwić się« (1) Bo iedni dla pożytkow swoich/ drudzy dla pochlebłtwa [...] odmietuią precz ná łtronę święty głos iego [*Pana*] á náwiedzenie iego/ widzác á znájąc iáwny fáłłz głófu naiemniczego/ który fie iáwnie á iáłnie przeciwi głółowi prawdziwemu Páná śwego. *RejZwierc 258v.*

5. *Zaprzeczać, protestować; resistere PolAnt; apostatare Calep [w tym: komu, czemu (9)] (12)* : Toć yełt flowo Boże/ ktoremu áni Augułtyn/ áni Ambroży/ áni żadne wymyłly ludłkye/ przeciwić fie nyemogą. *KromRozm I C2, C2 [2 r.]; BibRadz Iudith 8/18*; Axioma, Latine pronunciatum, Proloquium, et propositio apud dialecticos, Piękna á foremna yáka powieść/ prawdziwa/ którey fie nikt przeciwić nie może. *Mącz 22b.*

Zwrot: »(sam) sobie się przeciwić« [*szyk zmienny*] (3): Nápiłł też Eckius kłyęgi/ przeciw vłtáwom Norberłkim/ gđzye wyele rzeczy okázuye/ wktorych fye oni nye tylko Lutrowi y Melánchtonowi/ ále y łámi łobye przeciwyą. *KromRozm I H4, M3v; KromRozm II q3v.*

Szeregi: »być przeciwko albo przeciwić się« (1): Negas tantam similitudinem in rerum natura esse, Iełteś przeciwko temu áłbo przeciwiłłz fie takowemu przykłádu/ żeby to náłwecie nie było. *Mącz 353c.*

»jako nie przeciwić się tak też nie dowierzac« (1): wólzakoż ia iáko themu fie nie przeciwię, tak też niebarzodowierzám [!] *GłabGad P.*

»przeciwić się i wywracać« (1): Apostato – Przeciwię łzie, y wiwram aco [*lege: wywracam*] com przedtim wierzeł. *Calep 82b.*

W przén (1) : Ieden iełt Bog Troiáki/ ktoremu Bogowi piłmo fię przeciwi rzekác/ Trzey łá iedno/ bo co Ian mowi Trzey łá/ ci mowiá Ieden iełt *GrzegRóżn H4.*

6. *Być całkowicie inny [czemu] (1)* : [*wszelka nac zielna*] żadnego pożytku w ciele nie czýni tilko napelńia, gđż ona w łoble [!] nie ma natury żadną miarą przyrownaney ku członkom człowiecim y owłzem fie im przeciwi przeto nie zdrowie przywodzi. *GłabGad I2v.*

7. *Odpowiadać śpiewem na czyjs śpiew [komu] (1)* : Occano – Na odmianeśpiewam, przeciwiacfię ko(mu) śpiewam. *Calep [720]b.*

Synonimy: 1. obarzać się, odmawiać, opierać się, oponować się, sądzić się, występować, zastawić się; a. bronić, pomagać, uśmierzać; 2. »lekce ważyć«; 5. negować, przeczyć.

Formacje współrdzenne: przeciwić; sprzeciwić się; przeciwiał się, sprzeciwiał, sprzeciwiał się.

Cf PRZECIWIĄCY SIĘ, PRZECIWIENIE, PRZECIWIENIE SIĘ

MN